

211. Szakácsi határa**(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, B, Sza, Kk**

A Lak, Hegymeg, Tomor, Irota és Szakácsi községek ivóvízminőség-javítás c. projekt előzetes régészeti dokumentáció I. fázisának készítéséhez kapcsolódóan 2013. február 6-án tartottunk terepbejárást.

Lak és Szakácsi között, egy nagyobb szakaszon, az út bal oldalát gyümölcsös fedte, közeledve Szakácsi felé a jobb és végül a bal oldal is vízenyős, nádassal fedett volt. Itt is több lelőhelyet regisztráltunk: a neolitikus és bronzkori *Középső-nyomástól D-re* (KÖH 82629); a középkori (14–16. század) *Szőlők-aljától DK-re* (KÖH 82631); valamint a császárkori *Zsellér-földektől DK-re* (KÖH 82627) elnevezésűt.

Munkatársak: Kalli-Tutkovics Eszter, Kalli András, Páll Gergely.

L. HAJDÚ MELINDA

212. Szakáld, Mulató-dűlő Észak (KÖH 85205)**(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U**

A lelőhely a község É-i szélén, a Mulató-dűlőtől ÉNy-ra, a temetőtől ÉK-re helyezkedik el, a vízháztól K-re fekvő dombon, ÉK–DNy-i irányban. Pusztai Imre bejelentése nyomán vált ismertté, aki 2013. május 6-án mintegy 160×80 m-es területen gyűjtött leleteket: 2 középső neolitikus kerámiatöredéket, 2 obszidiánt és 1 kis méretű, csiszolt laposvésőt. A lelőhely pontos felszíni kiterjedése nem ismert.

CSENGERI PIROSKA

213. Szakáld, Szakáld és Hejőbába határa, úttól DNy-ra (KÖH 88795)**(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B?, Sza**

A lelőhely a községtől DK-re, Szakáld és Hejőbába közigazgatási határán, a közúttól DNy-ra helyezkedik el. A Keringő-csatorna elődjét képező egykori vízfolyás ÉÉK-i partján terül el, ÉNy–DK-i irányban. Pusztai Imre bejelentése nyomán vált ismertté, aki 2013. május 6-án mintegy 600×200 m-es területen gyűjtött leleteket: 6 bronzkori(?) kerámiatöredéket és 1 paticot, valamint 24 császárkori (szarmata) kerámiatöredéket, 1 paticot, illetve 1 csillámos köztöredéket. A lelőhely pontos felszíni kiterjedése nem ismert.

CSENGERI PIROSKA

214. Szarvas belterület (Békés megye) Sza, Tő, Kú, Ú, I

A Szarvas geotermikus energiahasznosításához kapcsolódó termálvízvezetékek építése és a Szarvas, Fő tér, Szabadság út, Bethlen G. utca Árpád utca tervezett közlekedési létesítmények elnevezésű projektek földmunkáinál 2013 őszén végzett régészeti megfigyelések az alábbi lelőhelyeket érintették a település belterületén, a középkori városmag térségében.

Ótemplom környéke (Bolza sétány) (MRT 8. k. 8/25c, KÖH 6259): Az Integrál Építőipari Zrt. munkatársai 120 cm széles és 140–160 cm mély árkot ástak a Bolza sétányon a termálvízvezetékeknek. Itt egy másodlagos helyzetben lévő csontvázat szedtek ki a földből, mire odaértem. A csontváz helye nem sír volt, csak egy gödör, ahol nem antropológiai rendben voltak a

csontok az elmondás szerint. Kérkezésemkor már nem találtam csontokat. A munkások elmondása szerint néhány kerámián kívül, melyeket bevittem a múzeumba, nem találtak semmit. A kerámiatöredékek a 17–18. századra tehetőek. Egyéb régészeti jelenséget nem észleltem.

Szarvas-halom és török kori palánkvár (MRT 8. k. 8/25a, KÖH 6257): A Kossuth utcán, a Deák F. u.–Vajda P. u. közötti szakaszon, az utca É-i felében, közvetlenül az úttest mellett 120 cm széles és 160–180 cm mély árkot ástak az Integrál Építőipari Zrt. munkatársai. A bíróság épületétől indultak el, és a főiskola gépházáig, a Granáriumig haladtak. A Granárium mellett egy ágyúgolyó került elő az árok falából, a talajszinttől 50 cm-re, az út alól. Egyéb régészeti jelenséget nem észleltem.

A Vajda Péter utcán is az Integrál Zrt. munkatársai ástak ki körmös markolóval a 140 cm mély és 100 cm széles árkot a termálvízvezetékeknek. Ez új nyomvonal volt. A munkálatok során egy török kori objektumot, valószínűleg a török palánkvár belső és külső várát elválasztó várarkát találtam meg. Öt nap alatt kellett megkutatnom a területet, melyet utána betemettek. Az objektum 3,5 m szélességben és 11 m hosszban került elő, de ennek csak egy kis részét tudtam feltárni. A felső részét a gép elvitte, de az objektum még több mint 1 m mélyen folytatódott lefelé. Az aljának csak egy részét találtam meg, nem volt időm teljesen feltárni. Az építkezés az objektumot később nem bolygatta. Az árokból török kori és kora újkori edénytöredékek, mázas kályhacsempék, kályhaszemek, állatsontok, üveg, pénz került elő. A pénz korrodált, valószínűleg már 18. századi dénár, még nem lett megtisztítva. Az árokban még egy szarmata kori, K–Ny irányú, U átmetszetű árok részlete és egy modern gödör került elő. A munkások még több kora újkori kerámiatöredéket adtak nekem, de egyéb régészeti objektumot nem észleltem. A mai Vajda Péter utcán álló Óttemplom É-i részétől a Petőfi utcán álló vízi színpadig állhatott a régi palánkvár. Ez a terület Szarvas történelmi városmagja.

GULYÁS ANDRÁS

215. Szarvas határa, Arborétum (Békés megye) U, R, B

A Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kar Szarvasi Arborétum az általa megnyert KEOP 3.1.3/2F/09-11-2011-0005 sz. pályázat keretében megvalósuló fejlesztései között az arborétum területén lévő régészeti lelőhelyeknek régészeti kutatófúrások által történő megismerését tűzte ki célul. A munkát a sándorfalvi Fácies Kulturális Szolgáltató Bt. végezte el Prof. Dr. Sümegi Pál DSc tanszékvezető egyetemi tanár vezetésével. A munkára régészeti feltárás keretében került sor, melynek felelős vezetője Gulyás András, a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeum és Százszázalomból régésze volt. A feltárást a BE-02D/01/1794-12/2013 iktatószámú, a Békés Megyei Kormányhivatal Békéscsabai Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatala által kiadott ásatási engedély birtokában végezték el 2013. november 16–17-én és 23-án. Az arborétumban található lelőhelyeket D-i irányból kezdődően, a terepmorfológiát figyelembe véve térképező geológiai fúrásokkal tártuk fel, és ennek nyomán rajzoltuk fel a lelőhelyek kiterjedését és a rétegsort, valamint a fúrásból 4 cm-enként kiemelt minták üledékfaciológiai, régészeti geológiai, mágneses szuszceptibilitási, szemcseösszetételi, szervesanyag-tartalom, karbonáttartalom, vízdoldható főelemtartalom, valamint a kimosott csigák, szentült famaradványok elemzése alapján a megtelepedés típusát és környezetét rekonstruáltuk.

Arborétum, Filagória dombja (Pepi-kert) (MRT 8. k. 8/12. lh., KÖH 6068): A középső bronzkori hatvani kultúra több rétegű telepe (ún. tell település). Korábban kutatások nem folytak, földmunkák során előkerült leletekből azonosították a lelőhelyet. A lelőhely alakjából valószínűsítették a tell mivoltát.

A lelőhely egy többretegű, a középső bronzkori hatvani kultúrához tartozó, úgynevezett tell település. Hozzá kapcsolódik a tőle D-re található Szarvasi Arborétum, Rózsakert elnevezésű lelőhely, mely a többretegű település külső telepe lehetett. A tell település 3 ha kiterjedésű lehetett.

A tell magassága a fúrások alapján 180–320 cm volt, melyben több égett réteget találtunk. A legelső égett réteg a település felépítése előtti égetés nyoma, amikor a területet megtisztították a sűrű növényzettől. Ezenkívül még négy égett réteg került elő, melyeket véletlen vagy szándékosan okozott tűzvész pusztítási rétegekként értelmeztünk.

A megtelepedési szintek alatt ~3 m mélységig infúziós lösz, alatta artéri-, majd fluviális üledék található.

A tell É-i részénél található kilátódombot is megkutattuk. A halom modern, nincs köze régészeti kultúrákhoz.

A lelőhelyen 8 régészeti geológiai térképező fúrást és 2 magfúrást végeztünk.

A két lelőhelyen 16 régészeti geológiai térképező fúrást végeztünk, melynek összértéke 109,6 m. A két zavartalan magfúrás összértéke 10 m.

Arborétum, Rózsakert (MRT 8. k. 8/13. lh., KÖH 6069): A középső bronzkori hatvani kultúra egyrétegű telepe. Korábban kutatások nem folytak, földmunkák során előkerült leletekből azonosították a lelőhelyet.

A lelőhely egy egyrétegű, a középső bronzkori hatvani kultúrához tartozó település maradványa, mely kapcsolódik a tőle északra fekvő Szarvasi Arborétum, Filagória dombja elnevezésű többretegű tell telephez. Annak külső telepe lehetett. A felső, 15–30 cm emberi megtelepedési szint, alatta 30–50 cm-ig egy steril, hidromorf talaj következik, majd kb. 3 m mélységig infúziós lösz következik. Az alatta található artéri üledéket 6 m mélyen fluviális üledék váltja fel. A területen régészeti jelenséget nem észleltünk a legészakibb fúrásponton megtalált árkon kívül. A geológiai kutatófúrások során megtaláltuk a két lelőhely határán fekvő, a többretegű tell települést körülvevő kb. 2 m mély árkot is. A lelőhelyen 7 + 1 fúrást végeztünk.

Kovács-halom (MRT 8. k. 8/1. lh., KÖH 6057): Újkőkori több rétegű tell telep. Korábban több feltárás is folyt itt, innen ismerjük a lelőhelyet. A területen több népcsoport is megtelepedett a kora újkőkortól kezdve a népvándorlás koráig. A leírásokból kitűnik, hogy a többretegű telep tetején egy halomsír (ún. kurgán) áll.

A lelőhely egy többretegű kora újkőkori, a tiszai kultúrához tartozó, úgynevezett tell település. A halom legmagasabb pontján egy rézkori halomsírt, úgynevezett kurgánt találtunk. A tell 6 ha kiterjedésű volt.

A régészeti geológiai térképező fúrásokat a tell D-i végétől kezdve É-i irányban haladva jutottunk el a tell legmagasabb pontjához. A teltet körülvevő árokban és a legmagasabb ponton két magfúrást is végeztünk. A tell legmagasabb pontján 180–240 cm magas volt. A fúrásminták alapján több réteget lehetett elkülöníteni, illetve több gödörobjektumot is átfúrtunk. A tellen lévő kurgán 240 cm magas volt, mely alatt 60 cm vastagságú teljesen átégett földréteget fúrtunk át. Alatta még 190 cm vastag volt a tell.

A megtelepedési szintek alatt minden esetben infúziós lösz, majd alatta artéri üledéket találtunk.

A lelőhelyen összesen 14 régészeti geológiai térképező fúrást végeztünk, melynek összértéke 50,1 m. A két zavartalan magfúrás összértéke 10 m.

GULYÁS ANDRÁS

216. Szátok határa (Nógrád megye) U, R, Á, I

A magyar–szlovák tranzit gázvezeték építéséhez kapcsolódó régészeti kutatások keretében a település határában az alábbi lelőhelyeken végeztek feltárásokat az MNM NÖK munkatársai.

Kecske-hegy-alja (KÖH 84871): A beruházáshoz kapcsolódó régészeti szakfelügyelet alkalmával fedezték fel a lelőhelyet a nyomvonal 16+785–17+075 km szakaszán. A lelőhely Szátok határában, a Kecske-hegy alján fekszik, egy magasabb dombok által közrefogott lankás, erdős domboldalon, pontos kiterjedését azonban nem lehetett felmérni.

A terület feltárása 2013. augusztus 21–30. között zajlott, aminek során 12 Árpád-kori gödröt, 4 szabadtéri kemencét, illetve egy kemencés épületet bontottunk ki és dokumentáltunk a lehumasztolt 1328,5 m²-en. Különösen a félig földbe mélyített, négyszögletes alaprajzú épület betöltéséből került elő nagy mennyiségű kerámia. Ezt, illetve a középkori településrészt egészen kerámia anyagát a 12. század és a 13. század első fele közötti időszakra datálhatjuk a formai és stílárius jellegzetességek alapján, amivel kiválóan egybevágnak a 18. STR. gödörben talált III. Béla (1172–1196) tálkapénz. A felszínen több helyütt jelentkezett folt nélküli kerámia-koncentráció, amelyekre szondázó jelleggel rányitottunk. Ezekben rendre 10–20 cm vastag, antropogén réteget találtunk, amelyek vegyesen tartalmaztak őskori és középkori leletanyagot. Az őskori (késő rézkori badeni kultúra) kerámiatöredékek elsődlegesen a terület középső részén nyitott szondákban jelentkeztek. Ezek a rétegek valószínűleg a domboldal felsőbb rétegeinek erodálása révén halmozódtak fel a terület alsóbb szintjein.

Munkatársak: Bóka Gergely és Nicklas Larsson régészek, valamint Kiss László Levente és Zsiga Zsolt technikusok. A geodéziai felmérést és térinformatikai utómunkálatokat Gelencsér Ákos és Zsiga Zsolt végezte.

CZIFRA SZABOLCS

Kiserdő (KÖH 84791): 2013. augusztus 16–21. között elvégeztük a szakfelügyelet során előkerült régészeti lelőhelyen, a 19+000 km szelvény környékén, a 046/14 és a 046/15 hrsz.-ú ingatlanokon a próbafeltárást. A megfigyelt humuszvastagság a területen 40–50 cm között volt. Három, a késő neolitikumra keltezhető régészeti jelenség (gödör) valamint 1 bizonytalan datálású gödör került feltárára.

Munkatársak: Nicklas Larsson régész és Kiss László technikus.

BÓKA GERGELY

217. Szeghalom, Kovács-halom (MRT 6. k. 11 / 50. lh., KÖH 6329) (Békés megye) U, R, B, V?

A magyar–amerikai Körös Regionális Régészeti Program Szeghalom, Kovács-halmi kutatásai a 2013. évben március 11. és